

УДК 159.9+32.019.5

Коробанова Ольга Леонідівна

кандидат психологічних наук, науковий співробітник лабораторії психології малих груп і міжгрупових відношень Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
e-mail: fenixolga7@gmail.com
ORCID 0000-0003-3539-871X

МІФИ І РЕАЛЬНІСТЬ У ПОЛІТИЧНІЙ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ

Стверджується точка зору на міф як на символічну реальність, яка набуває якості легко засвоюватися і прийматися на несвідомому рівні, внаслідок чого полегшує орієнтацію у складному сучасному світі з його проблемами, необхідністю самовизначення і прокладання власного життєвого шляху. Накреслено основні ознаки міфів і підхід до них як до циклічно повторюваних у історії людства тем і сюжетів, оскільки сучасні міфи є продовженням історично культивованих на протязі попередніх поколінь українців міфічних тем і сюжетів. Міф розглядається як емоційно приваблива логічно-образна символічна конструкція, яка фактом свого існування приймається як істинна, а насправді підмінює реальність, зручна для сприймання та використання у якості пояснювальної моделі молодими людьми. Висловлено припущення про те, що міфам властиво заповнювати певні «прогалини», «пустоти» світогляду, відсутність власної думки і переконань, тому слідування логіці міфів нагадує підкорення суспільній думці і громадському тиску.

На прикладі отриманих експериментальних даних прослідковано відображення міфів у політичній свідомості молоді. Робиться висновок про те, що властиве міфу конструювання реальності відкриває простір для маніпуляцій, в тому числі політичних; міф надає особливого духовного смислу подіям, актуалізує людські інтенції і тому може надихати і мотивувати; міф потребує послідовників; міфу притаманне створення комунікативної системи смислів, цінностей і цілей; у міфах надаються емоційно забарвлені, здебільшого схвалювані, зразки поведінки.

Ключові слова: політична свідомість, міфи, політичні міфи, мотиви політичної поведінки, мотивація політичної участі молоді.

Постановка проблеми. Відносно невеликий досвід політичної участі та відсутність вичерпного розуміння молоддю сучасної соціально-політичної ситуації в контексті розвитку української історії та міфологізації сучасного політичного простору не сприяє виникненню відчуття включеності у суспільно-політичні процеси країни. Прагнення молодих людей до духовності та пошук вирішення глобальних смисложиттєвих проблем підживлюють міфи. Вони створюють духовне і соціальне середовище, співвідносяться з мотивами і бажаннями, впроваджують цінності і ідеали.

Сучасний світ сповнений міфами, у смислового полі яких живуть сучасні українці. Міф вважається істинним, оскільки будується і функціонує як завершена система значень, але він підтверджується не особистим людським досвідом, а колективним розумом та досвідом культури, не зво-

диться до даних безпосереднього сприймання, приймається на віру і уявляється за законами міфу. Розуміння актуальних міфів дозволяє пізнати духовний світ людини, мотиви її думок і вчинків, а також взаємини із владою та суспільством. З метою протистояння політичним маніпуляціям і нав'язаним міфам важливо вивчати механізми формування і функціонування соціально-політичних міфів.

Мета статті. Розглянути існуючі політичні міфи та прослідкувати їх зв'язки з політичною свідомістю і відображення у політичній поведінці молоді.

Прийнято вважати, що сучасні міфи створюються людьми, спільнотами, соціальними групами, інститутами влади, засобами масової інформації. Міфи виникають і функціонують в рамках певної живильної для них міфосистеми, вбудовуючись у неї і виконуючи в ній свою особливу роль. А. В. Ставицький виділяє такі ознаки міфу [12; 13]. Міф по-своєму пояснює оточуючий світ, створюючи особливий символічно забарвлений уявний образ реальності, що поєднує минуле, теперішнє і майбутнє та втілює мрії і сподівання людей, їх найпотаємніші мотиви і бажання, поряд з цим закріплює пануючі у суспільстві упередження і ілюзії. Міф наділяє існування тієї спільноти, яка цей міф сповідує, важливим для неї смислом. Також міфи є організуючою силою суспільства, визначаючи відношення у суспільстві і соціальну поведінку людей. Завдяки міфу явища набувають певної духовної значущості, яка долучає людей до уявлень про всезагальну єдність і вічність. Таким чином, вони є способом духовної самоорганізації, надають осмисленість людському існуванню, гармонізуючи і впорядковуючи його. За своєю сутністю міф є складною знаково-символічною системою, виступаючи як безпосередня реальність або її особливий «містичний» образ, як норма життя або абсолютний ідеал буття (А. В. Ставицький) [12]. Міфи проєктивні та містять багатозначні символічні образи, які носії міфів сповнюють тією інформацією, яку вони бажають у них побачити і готові прийняти.

Наразі існує багато підходів до вивчення міфології, зокрема соціологічний (Е. Дюркгейм, М. Мосс), психоаналітичний (З. Фрейд), юнгіанський, що стосується архетипів у колективному несвідомому (К. Г. Юнг), ритуально-міфологічний (Дж. Фрезер, Б. Малиновський), символічний (Е. Кассірер), етнографічний (Л. Леві-Брюль), структуралістський (Р. Барт, М. Фуко), релігійний напрям міфокритики (М. Еліаде) та ін.

Феномен глибинних переживань як даностей природносоціального, дорефлексивного шару досвіду, на якому виникає міфологічна культура, був означений в аналітичній психології К. Г. Юнга як архетип [1; 17]. З різноманітних психічних переживань ситуацій життєвого світу складаються архетипи як зразки поведінки, символи «здійснення життя», які переживаються на несвідомому рівні і складають неусвідомлюваний фон інтенціональних актів. За К. Г. Юнгом, на рівні архетипів зникає індивідуальність, а є лише колективне несвідоме.

Архетипи містять в узагальненому вигляді моделі, зразки поведінки людини в оточуючому світі і у власному життєвому просторі. Сучасний

міф перетворює традиційні архетипи в міфологеми, тобто логічно структуровані архетипи, справжність яким надають переживання. Серед них «загибель світу», «цикл часу», «відновлення хаосу заради відродження», «повернення до витоків», «герой», «смерть бога», «забуття», «пробудження» та ін. Усі традиційні архетипи, за М. Еліаде, можна розділити на дві групи: цикл «відродження» і цикл «єднання з буттям» [18]. Сучасні нові архетипи та міфологеми також вкладаються у логіку цієї структури.

Міфотворчість є природною властивістю людської свідомості у образно-символічній формі відображувати реальність, породжуючи символічні образи, у яких людина виражає своє світовідчуття і ставлення до оточуючих людей, речей та явищ, сповнюючи їх смислом. При цьому міф сприймається людьми, які його сповідують, як справжня реальність, істинність якої для них не піддається сумніву. Для нас в контексті детермінації політичної поведінки важливо, що міф виступає зразком і одночасно мотивом відповідної поведінки. О. Ф. Лосев визначав міф як узагальнене відбиття дійсності у вигляді почуттєвих уявлень [10]. Міфи виникають і утворюються, коли нема іншої можливості усвідомити, осмислити та структурувати явища та процеси, що відбуваються. У цих умовах міфи виступають як містифікований спосіб пояснення природної і соціальної реальності, асоціативно-образний, чуттєвий зразок світогляду, оснований на метафорах та символах. Через міф пробивається голос «колективного несвідомого», у якому втілюються сучасні настрої і реалізується досвід минулих поколінь.

За В. В. Жовтрянською, міф — це безпосередній смисловий спосіб репрезентації дійсності, у якому суб'єктивний аспект відображення не відокремлений від об'єктивованого [4]. Міф розглядають як явище, що спроможне відкрити справжню реальність і сутність речей, або є шляхом до конструювання такої реальності. Позитивним значенням міфу є те, що міф дозволяє сформувати певну систему поглядів на світ, природу, суспільство, людину, привести в систему усю сукупність наявних знань, побудовану на синтезі наукових і інтуїтивних уявлень. Міфи дозволяють людям знайти обґрунтування їх поглядів і вчинків, усвідомити себе представниками певної спільноти, вікової, соціальної або національної групи, побудувати певні взаємини з соціумом, оточуючими людьми, орієнтуватися у житті та вчиняти у відповідності з загальноприйнятими нормами, виробленими принципами і ідеалами.

Сутністю політичної свідомості є те, що вона опосередковано відображає політичне життя суспільства у формі певних почуттів, настроїв, поглядів, знань і ідей, які характеризують політико-владні відносини, політичні інтереси суб'єктів, що матеріалізуються у функціонуванні політичної системи. За своїм змістом політична свідомість охоплює різноманітні уявлення людей, в тому числі міфологічні, які опосередковують об'єктивні зв'язки як з інститутами влади, так і між собою, з приводу участі в управлінні справами держави і суспільства. Сила міфу в гармонії з тими соціальними процесами, у які включені члени суспільства, які він символічно пояснює, духовно осмислює політичні реалії, створюючи смисл фактів. З різними цілями люди, суспільство та держава вільно або мимоволі продукують і

нав'язують оточуючим свої міфи, у яких втілені їх бачення дійсності та їх свідомий або неусвідомлений інтерес. Таким чином, міфи дозволяють пояснити власні дії, виправити помилки, отримати схвалення політичного напрямку, течії, курсу, домогтися дотримання певних норм та ін. Суспільна думка живе міфами, які формують духовне і інтелектуальне середовище суспільства, його інформаційно-символічне поле.

Кожна нація, народ, держава створює, формує і розвиває свою міфосистему, яка функціонує у суспільстві. Як вважають О. І. Донченко і Ю. В. Романенко, українському етносу міфологічне мислення притаманне більше, ніж багатьом іншим етносам [3]. Значна частина уявлень, які існують в сучасному політичному просторі України, є міфологізованими. Міф проявляє свою сутність у взаємодії з суспільством, активно впливаючи при цьому на свідомість і поведінку людей. Дослідження О. В. Яремчук підтвердили оприявлення соціальних архетипів у суб'єктивній картині життєвого шляху етносу як основи для створення консолідуючого національного міфу [19]. Соціальне значення міфу визначається його реалізацією у суспільстві і людині. Події, що відбуваються, соціальні процеси та явища постають як єдина смислова композиція, яка виступає як спосіб духовної самоорганізації, внутрішнього психологічного захисту та мотивації людини у сучасному суспільстві.

Політичний міф визначається як «цілісне, спрощене, переважно ірраціональне відображення в індивідуальній і масовій свідомості політичної реальності та основних суспільних цінностей, своєрідний символічний захід їх інтерпретації, моделювання світу і соціального життя» (Ю. Ж. Шайгородський) [15]. Від наявних міфів залежить проблема ефективності влади і політичної системи в цілому, зростання або вирішення внутрішніх соціальних, економічних і національно-культурних проблем в контексті контролю інформаційного простору і створення його міфів. Щоб керувати масами, необхідно знати міфи, якими люди живуть, знати, як вони впливають на суспільство, і вміти контролювати і використовувати їх. Сучасні політичні міфи побудовані на певним чином витлумачених фактах, спираються не тільки на наукові теорії, а й на весь досвід культури, виражені у певній ідеологічній доктрині та зберігають видимість правдоподібності і науковості для тих, хто їх приймає і ними живе [14]. Важливим аспектом є те, що реальні носії міфів у них вірять. Діючий міф у тому соціальному середовищі, де він розповсюджений, за А. В. Ставицьким, не розпізнається та сприймається не як міф, а як справжня реальність. Коли міф вичерпав свій ресурс і, відповідно, не може впливати на людей, він стає міфом. Тобто втрачаючи позиції об'єкту віри і поклоніння, міф припиняє ототожнюватися з реальністю і, відповідно, стає ілюзією і оманю для кожного, хто його поділяє. Поки міф живе, він носить іншу назву: мрії, цінності, заповіді, ідеали [13].

Як відмічає Г. Г. Почепцов, «імідж капіталізму» був змінений на імідж «ринку», проте утопія, що усі можуть реалізувати свою можливість стати мільйонером, залишилась [11]. Вона втілює, по суті, міфічний образ рогу достатку. В якості психічного переживання життя тут присутня потреба

і заклопотаність у насиченні, тобто у здійсненні життя. Значенням рогу достатку є «постійно давати їжу», смислом — «здійснювати життя». Разом з тим слід зазначити утопічність цього сценарію, оскільки реалізація його неможлива в реальному житті, проте можлива в світі міфів.

Серед політичних міфів Г. Г. Почепцов виокремлює партійні, державні, історичні, сімейні та дитячі міфи [11]. За часів «радянського міфу» розвинулася соціально-політична міфологія радянської влади, яка включала в себе міфи про власність і її революційне перетворення, міфи про соціально-економічні переваги соціалізму та т. ін. Відголоски цих міфологем і досі живі у вигляді «психології бідності» у свідомості сучасних громадян, вступаючи у протиріччя з актуальними міфами та міфологемами. Сучасні політичні партійні міфи не є настільки докладно проробленими і пробиваються на поверхню усвідомлення під час масових політичних акцій та виборів. Це, зокрема, міфи про «Соборну Україну», «екологічно чисту планету», «жорсткого керівника, який нарешті наведе порядок» («цар-батюшка»), «раніше було краще», «європейський вибір» життя за сучасними стандартами або «краще там, де нас нема» та інші.

Серед сучасних державних міфів — міф про «реформи», суспільство рівних можливостей, європейський вибір та прилучення до Європи, «Єдину Україну» і т. ін. В сучасних умовах Україна балансує між пошуками шляхів свого «відродження» та «європейським вибором», що стає ще одним міфом. У масовій свідомості європейський вибір набуває міфічного образу раю та безпроблемного життя («євроремонт», «євровікна», «безвізовий режим» тощо). Досі існують історичні міфи про «слов'янську єдність», «доброго пана», «месію», «жертву», про «відродження України», повернення до витоків, коренів, продовження традицій Київської Русі та особливу роль українського народу у світовій історії. Архетипу відродження з використанням стародавньої теми «повернення до витоків» (хаосу) відповідає міфологема про «вічне повернення» з супутніми їй поняттями циклу відродження: хаос і становлення. Сімейні міфи втілюються у політиці у стереотипах «чоловік — захисник», «хазяїн», «господар». Якщо політиком є жінка, то спрацьовує стереотип, що вона вирішить проблеми пенсіонерів, лікарів, педагогів, жінок та дітей. Дитячі (наївні) міфи про «чесне слово», «єдність слова і діла», «виконання обіцянок» втілюють ідеалізовані соціально схвалювані моделі поведінки.

Міф може бути прихованим у символі (помаранчева революція — мандарини), метафорі («капіталізм з людським обличчям»), пісні, притчі або анекдоті («американські валянки»), у яких відображаються певні погляди, відношення і духовні цінності, що сповідуються людьми. Він може проступити у певному образі, гаслі, рекламному слогані, афоризмі, може виростати з чуток, думок, добірки новин. Будучи свідками нещодавніх подій ми спостерігаємо творення міфів навколо революції гідності, військових перемог та поразок в АТО та інших актуальних подій. З точки зору подолання травми це надає позитивну можливість пройти етапи горювання та ритуалізації травматичних подій. Міф, за влучним визначенням Р. Барта, — це комунікативна система, яка намагається видати себе за систему фактів [2].

Міф як носій значущої для людей інформації наповнений смислами, інтегрованими в свідомість. Таким чином, міфи заповнюють «пустоти», «прогалини» у ціннісному та інформаційному просторах та у осмисленні дійсності створюють символічний простір життя. Міф впливає на людину через інтенції, почуття, уявлення, уяву, наділяючи ствердженням мрії про внутрішню свободу і повноту життя.

Просліджуємо, як міфи, міфологеми і архетипи відображаються у національному характері молоді та таких складових свідомості, як наміри, настановлення, мотиви та мотивування. Міфи створюють смисли, що керують політичною поведінкою молоді, оскільки надії, мрії, сподівання та дії сучасних молодих людей певним чином базуються на міфах.

Результати дослідження. На першому етапі нашого дослідження був створений психологічний портрет цінностей, смислів і мотивувань сучасної української молоді. Найбільш значущими цінностями виявилися збереження власної індивідуальності, духовне задоволення, досягнення та саморозвиток. За методикою СЖО була виявлена наявність у молоді цілей в майбутньому, які надають життю осмисленість і перспективу. Інтерес, емоційна та смислова насиченість життя у сучасної молоді дуже високі. Показник усвідомлення життя у молоді є також високим, що свідчить про соціалізованість, наявність суб'єктивного сенсу життя як духовного орієнтиру поведінки. На основі виявлених ціннісних та смисложиттєвих орієнтацій можна екстраполювати певні позитивні риси національного характеру української молоді як сукупності моделей поведінки та взаємодії у сучасному громадянському суспільстві [6].

Разом з тим, за даними наших досліджень (які проводилися зі студентською молоддю у 2011–2012 роках), розуміння демократії у свідомості молодих людей розмите, у них нема чітких орієнтирів і критеріїв, за якими вони можуть оцінити суспільство як демократичне або недемократичне [8]. В основному образні уявлення молоді про сучасне демократичне суспільство не є достатньо точними, узагальнюючими і інтегруючими та надають великий простір міфологічних тлумачень. Молодим людям властиве позитивне прагнення бачити Україну багатою, сильною демократичною державою з високим рівнем життя, вони уявляють демократичне суспільство як суспільство можливостей, які скеровані у майбутнє. Так проступають відбитки міфу про «ріг достатку».

Другий етап дослідження прояснив настановлення молодих людей стосовно очікувань і намірів до реальних дій. Проведені нами дослідження показали, що електоральна активність актуалізує мотиви, які узгоджуються з цінностями людини і тим смислом, який вона надає виборам і своїй участі у них. Участь у виборах залежить від того, чи уявляє себе молода людина долученою до реалій політичного життя, чи почуває себе соціально затребуваною. О. В. Яремчук вважає, що врахувати запит сучасної молоді виступати суб'єктом соціально-історичних процесів можна, в тому числі, через етнокультурну міфотворчість особистості [18]. Ми також відмітили вплив міфів на мотивацію електоральної поведінки, здебільшого на несвідомому та підсвідомому рівні. Через підключення людини

до колективної ментальності спільноти міф відображається у її мотивах політичної участі.

На основі отриманих нами експериментальних даних можна відзначити достатньо високу залученість основної маси молодих людей (93,75 %) в соціально-психологічний контекст (лише 6,25 % молодих людей підкреслили, що не цікавляться політикою). Роль міфів про «чесне слово» і «єдність слова і діла» породжує в них сумніви стосовно виконання політиками передвиборчих обіцянок: 21,74 % опитаних молодих людей зізналися у своїй недовірі до політиків [7].

Сучасна молодь, особливо дівчата, орієнтується, в першу чергу, на самореалізацію в сферах сім'ї, спілкування, навчання, і лише потім у громадсько-політичній сфері. Мотиви, що побуджують політичну поведінку людини, можуть поєднуватися між собою і діяти одночасно (залежно від вимог ситуації). Зокрема, мотиви гуманізму і позитивної соціальної перспективи [9], пов'язані з надією на покращення життя у державі, яка несе ознаки міфу, наявні у 35,78 % тих, хто мав намір приймати участь у виборах, і більш властиві дівчатам, ніж юнакам (відповідно 34,54 % дівчат і 25,80 % юнаків). Мотиви громадянської самореалізації властиві 23,85 % молодих людей, які керувалися своїми переконаннями у виборі того, за який політичний напрям віддати голос, і більш виражені у юнаків (32,26 %), ніж у дівчат (18,60 %). Ідейні мотиви були притаманні 14,68 % юнаків і дівчат в рівній мірі, мотиви позитивної соціальної перспективи (та сподівання на реалізацію передвиборчої програми) — у 12,8 % молодих людей — потенційних виборців. Мотиви солідарності, які проявляються в симпатії до лідерів партії, представлені у 12,8 % молодих людей. Разом з тим, що частина молоді, яка сподівається на покращення життя у державі, досить велика, лише деякі особи мають бажання приймати активну участь у реальних справах, зокрема, у виборчій кампанії (20,31 % тих, хто приймає участь у виборах, з них — 73,08 % дівчата, 26,93 % — юнаки). 38,46 % з них, тобто 7,81 % від тих, хто буде приймати участь у голосуванні, готові докласти власних зусиль до благоденства громадянського суспільства і держави та бажають щось зробити для власної країни. Тут знаходить втілення міф про «героя» або кінцевого рятівника. На жаль, поряд з цим спрацьовує міфологема «гроші вирішують усе», готовність до активної участі у виборчій кампанії спонукається в значній мірі мотивацією матеріальної зацікавленості (53,81 %) [9].

За даними наших досліджень видно, що політичні міфи та міфологізація політичної свідомості панують у сферах, які є недостатньо усвідомленими або страждають через брак інформації, проте впливають на вибір політичної поведінки. Звернення до власної думки молодих людей, прагнення громадянської самореалізації та позитивної соціальної перспективи (області просоціальних мотивів політичної участі) сприяє тому, що політичні міфи поступаються місцем плануванню та реалізації активної соціальної поведінки.

В цілому, незважаючи на достатньо високу залученість молоді у соціально-політичний простір, проявилась тенденція до того, що молоді люди

сподіваються на зміни у державі, але в більшості не мають наміру активно приймати участь у політичному житті та соціальних інститутах, очікуючи, що позитивні соціальні зміни відбудуться без їхньої участі, що свідчить про міфологему «героя, який прийде і все владнає». Міфи надають особливої значимості людському існуванню через переживання особистої ситуації на фоні міфологізованого соціального та суспільного контексту.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Існуючі міфи задовольняють соціальний запит молоді щодо розуміння і надання смислу подіям сучасності. Міф є емоційно привабливою логіко-образною символічною конструкцією, зручною для сприймання та використання молодими людьми у якості пояснювальної моделі подій, яка приймається як істинна, а насправді підмінює реальність. Вважаємо, що міфам властиво заповнювати певні «прогалини», «пустоти» світогляду, відсутність власної думки і переконань.

В контексті політичної участі, яка є спільною діяльністю та перебігає здебільшого у груповій взаємодії, можна зробити висновки про те, що міфологічне конструювання реальності відкриває простір для маніпуляцій, в тому числі політичних. Міфи надають особливого духовного смислу подіям, актуалізують людські інтенції і тому можуть надихати і мотивувати. Важливим висновком, з нашої точки зору, є те, що міф потребує послідовників, бо за їх відсутності він втрачає вплив. Міф створює комунікативну систему смислів, цінностей і цілей, у яку залучаються молоді люди, засвоюючи емоційно забарвлені, здебільшого схвалювані, зразки поведінки.

В політиці міф надає можливість здійснювати вплив на свідомість і політичні дії, тому досить часто міфи створюються правлячою елітою задля впливу на широкі маси. Тому вважаємо значущим напрямком дослідження несвідомих асоціацій, символів, архетипних тем, міфологем та сучасних міфів сучасної молоді на предмет того, чи не заміщують вони реальність, створюючи своєрідні «сліпі плями» віри у свідомості. Реконструкція і аналіз соціальних міфологем буде важливим кроком на шляху протидії маніпулятивним політичним і медіа-технологіям [5]. Разом з тим актуальним напрямом подальших досліджень буде узагальнення вже існуючих гармонізуючих і консолідуючих соціальний простір України часткових міфів.

Список використаних джерел та літератури

1. Аверинцев С. С. Архетипы / С. С. Аверинцев // Мифы народов мира: Энциклопедия / Гл. ред. С. А. Токарев. — М.: Советская энциклопедия, 1980. — Т. 1. — С. 110–111.
2. Барт Р. Мифологии / Р. Барт ; пер. с фр., вступ. ст. и коммент. Зенкина С. Н. — М.: Изд-во им. Сабашниковых, 2000. — 314 с.
3. Донченко О. А. Архетипи соціального життя і політика / О. А. Донченко, Ю. В. Романенко. — К. : Либідь, 2001. — 334 с.
4. Жовтянська В. В. Сміслові трансформації в сучасному міфі / В. В. Жовтянська // Наукові студії із соціальної та політичної психології: збірник статей. Вип. 27 (30). — К.: Міленіум, 2005. — С. 243–256.
5. Карпенко З. С. Психолого-історична реконструкція соціальних міфологем як метод протидії маніпулятивним медіа-технологіям / З. С. Карпенко // Проблеми політичної психології. Вип. 2 (16). — К.: Міленіум, 2015. — С. 361–368.

6. Коробанова О. Л. Цінності та смисложиттєві орієнтації сучасної молоді / О. Л. Коробанова // Психологічні перспективи. Спец. випуск «Психологічні виміри українського соціокультурного простору». — К.: Міленіум, 2011. — С. 107–115.
7. Коробанова О. Л. Мотивація політичного вибору молоді // Якість життя: проблеми, пріоритети і перспективи. Матеріали Загальноукраїнської науково-практичної конференції (11 грудня 2012 р., Донецьк / Донецький інститут ринку та соціальної політики. — Донецьк : «Вебер» (Донецька філія), 2012. — С. 84–86.
8. Коробанова О. Л. Формування мотивації політичної участі засобами арт-терапії // Простір арт-терапії: вершини усвідомлення : Матеріали ІХ Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції. — К.: Міленіум, 2012. — С. 29–38.
9. Коробанова О. Л. Просоціальні мотиви політичної участі молоді та їхня динаміка в процесі формування / О. Л. Коробанова // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави. — К.: Міленіум, 2013. — С. 182–193.
10. Лосев А. Ф. Самое само: Сочинения / А. Ф. Лосев. — М.: ЭКСМО-Пресс, 1999. — 1024 с.
11. Почепцов Г. Г. Имиджология: теория и практика / Г. Г. Почепцов. — К.: АДЕФ-Украина, 1998. — 392 с.
12. Ставицкий А. В. Современный миф как социокультурный феномен [Электронный ресурс] / А. В. Ставицкий. — Режим доступа: <http://rusprostranstvo.com/article/view/59>
13. Ставицкий А. В. Миф традиционный и современный [Электронный ресурс] / А. В. Ставицкий. — Режим доступа: <http://rusprostranstvo.com/article/view/97>
14. Шайгородський Ю. Ж. Політика: взаємодія реальності і міфу / Ю. Ж. Шайгородський // Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. — К.: Знання України, 2009. — 400 с.
15. Шайгородський Ю. Ж. Політичний міф як феномен національної свідомості / Ю. Ж. Шайгородський // Політичний менеджмент. — К., 2010. — № 6 (45). — С.101–108.
16. Элиаде М. Мифы; Сновидения; Мистерии : [Пер. с англ.] / М. Элиаде. — М.: REFL-book, 1996. — 136 с.
17. Юнг К. Г. О современных мифах : Сб. трудов / К. Г. Юнг // пер. с нем., предисл. и примеч. Акоюяна Л. О.; Под ред. Оганесяна М. О., Лахуты Д. Г. — М.: Практика, 1994. — 251 с.
18. Яремчук О. В. Національний міф: ідеологічність, інтенціональність, суб'єктність / О. В. Яремчук // Психологічні перспективи. Спец. випуск «Психологічні виміри українського соціокультурного простору». — К.: Міленіум, 2011. — С. 182–196.

References

1. Averincev, S. S. (1980) Arhetipy. [Archetypes]. V.1. S. A. Tokarev (Ed.) *Mify narodov mira:EHnciklopediya* [Myths of the world nations: Encyclopedia] (Vols. 1–4. Vol.1). 110–111. Moscow, Sovetskaya ehnciklopediya [in Russian].
2. Bart, R. (2000) *Mifologii* [Mythologies] (Zenkina S. N., Trans.). Moscow: Izd-vo im. Sabashnikovyh. [in Russian].
3. Donchenko, O. A. & Romanenko Yu.V. (2001) *Arkhetypy sotsial'noho zhyttya i polityka* [Archetypes of social life and politics]. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian].
4. Zhovtyans'ka, V. V. (2005) Smyslovi transformatsiyi v suchasnomu mifi [Transformations of sense in modern myths]. *Naukovi studiyi iz sotsial'noyi ta politychnoyi psykholohiyi: zbirnyk statey — Scientific studies in social and political psychology: Summary of articles*. 27 (30). 243–256. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].
5. Karpenko, Z. S. (2015) Psykholoho-istorychna rekonstruktsiya sotsial'nykh mifolohem yak metod protydyiyi manipulyatyvnyim mediatekhnolohiyam. [Psycho-historical reconstruction of social mythologems as a method to counteraction to manipulative mediatechnologies]. *Problemy politychnoyi psykholohiyi — Problems of political psychology*, 2 (16), 361–368. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].
6. Korobanova, O. L. (2011) Tsinnosti ta smyslozhyttyevi oriyentatsiyi suchasnoyi molodi [Values and life-sense orientation of modern young people]. *Psykholohichni perspektyvy. Spets. vy-pusk «Psykholohichni vymiry ukrajyns'koho sotsiokul'turnoho prostoru» — Psychological perspectives. Special edition «Psychological assessments of Ukrainian socio-and-cultural space»*. 107–115. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].

7. Korobanova, O. L. Motyvatsiya politychnoho vyboru molodi [Motivation of political choice of young people]. Proceedings from the Quality of lifestyle: problems, priorities and perspectives '12: *Zahal'noukrayins'ka naukovo-praktychna konferentsiya (11 hrudnya 2012 roku) — All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Donetsk Institute of the market and social policy)*. (pp. 84–86). Donetsk, «Veber» (Donets'ka filiya). [in Ukrainian].
8. Korobanova, O. L. (2012) Formuvannya motyvatsiyi politychnoyi uchasti zasobamy art-terapiyi [Formation by art-therapy means of motivation of political participation] Proceedings from Art-therapy space: peaks of awareness' 12: *IX Mizhnarodna mizhdystyplinarna naukovo-praktychna konferentsiya — IX International inter-disciplinary asientific-and-practical conference*. (pp. 29–38) — Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].
9. Korobanova, O. L. (2013) Prosotsial'ni motyvy politychnoyi uchasti molodi ta yikhnya dynamika v protsesi formuvannya [Prosocial motives of political participation of youth and its dynamics in the formation process]. *Problemy politychnoyi psykholohiyi ta yiyi rol' u stanovlenni hromadyanyna Ukrayins'koyi derzhavy — Problems of political psychology and its role in formation of a citizen of the Ukrainian state*. 15. (pp. 182–193). Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].
10. Losev, A. F. (1999) *Samoe samo [Core essence]*. Moscow: ZAO Izd-vo EHKSMO-Press. [in Russian].
11. Pochepcov, G. G. (1998) *Imidzhelohiya: teoriya i praktika [Image-logics: theory and practice]*. Kyiv: ADEF-Ukraina [in Russian].
12. Stavickij, A. V. Sovremennyy mif kak sociokul'turnyj fenomen [Modern myth as a socio-cultural phenomenon]. (n.d.). *rusprostranstvo.com* Retrieved from <http://rusprostranstvo.com/article/view/59> [in Russian].
13. Stavickij, A. V. Mif tradicionnyj i sovremennyy [Traditional and contemporary myth]. (n.d.). *rusprostranstvo.com* Retrieved from <http://rusprostranstvo.com/article/view/97> [in Russian].
14. Shayhorods'kyy, Yu. Zh. (2009) *Polityka: vzayemodiya real'nosti i mifu [Politics: interaction of a reality and a myth]*. Kyiv : Znannya Ukrayiny. [in Ukrainian].
15. Shayhorods'kyy, Yu. Zh. (2010) Politychnyy mif yak fenomen natsional'noyi svidomosti [Political myth as a phenomena of national consciousness]. *Politychnyy menedzhment — Political management*. 6 (45), 101–108. [in Ukrainian].
16. Eliade, M. (1996) *Mify; Snovideniya; Misterii [Myths; Dreams; Mysteries]* (P. Stepaniants, Trans). Moscow: REFL-book. [in Russian].
17. Yung, K. G. (1994) *O sovremennyh mifah [On modern myths]* (L. Akopyan, Trans). M. Oganessian, D. Lahuta (Ed.). Moscow: Praktika. [in Russian].
18. Yaremchuk, O. V. (2011) Natsional'nyy mif: ideolohichnist', intentsional'nist', sub'yektnist' [National myth: ideology, intentionality, subjectiness]. *Psykholohichni perspektyvy. Spets. vypusk «Psykholohichni vymiry ukrajins'koho sotsiokul'turnoho prostoru» — Psychological perspectives. Special edition «Psychological assessments of Ukrainian socio-and-cultural space»*. 182–196. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].

Коробанова О. Л.

кандидат психологических наук, научный сотрудник лаборатории психологии малых групп и межгрупповых отношений Института социальной и политической психологии НАПН Украины

МИФЫ И РЕАЛЬНОСТЬ В ПОЛИТИЧЕСКОМ СОЗНАНИИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Резюме

Утверждается точка зрения на миф как на символическую реальность, которая легко усваивается и принимается на бессознательном уровне, вследствие чего облегчает ориентацию в сложном современном мире с его проблемами, необходимостью самоопределения и выбора собственного жизненного пути. Намечены основные признаки мифов и подход к ним как к циклически повторяющимся в истории человечества темам и сюжетам, поскольку современные мифы являются продолжением исторически культивируемых на протяжении предыдущих поколений украинцев мифических тем и сюжетов. Миф рассматривается как эмоционально привлекательная теоретико-художественная символическая конструкция, которая принимается как истинная, а на самом деле подменяет реальность, удобная для восприятия и использования в качестве объяснительной модели молодыми людьми. Высказано предположение о том, что мифам свойственно заполнять определенные «пробелы», «пустоты» мировоззрения, отсутствие собственного мнения и убеждений, поэтому следование логике мифов напоминает подчинение общественному мнению и групповому давлению.

На примере полученных экспериментальных данных прослежено отражение мифов в политическом сознании молодежи. Делается вывод о том, что свойственное мифам конструирование реальности открывает пространство для манипуляций, в том числе политических; миф придает особый духовный смысл событиям, актуализирует человеческие интенции и поэтому может вдохновлять и мотивировать; миф требует последователей; мифу свойственно создание коммуникативной системы смыслов, ценностей и целей; в мифах предоставляются эмоционально окрашенные, в основном одобряемые, образцы поведения.

Ключевые слова: политическое сознание, мифы, политические мифы, мотивы политического поведения, мотивация политического участия.

Korobanova O. L.

PhD, researcher in the Laboratory of psychology of small groups and inter-group relations, Institute of Social and Political Psychology (Kiev, Ukraine)

THE MYTHS AND REALITY IN THE POLITICAL CONSCIOUSNESS OF MODERN YOUTH

Abstract

The article develops the view-point on a myth as a symbolic reality which is accepted at the unconscious level and thus makes it easy for young people to orient themselves in the complex contemporary problematic world, self-orientation and the choice of the own life-road. The approach to myths as a cycle-recurrent themes and plot-stories is also targeted, because modern myths are a sequel of those ones which have been historically cultivated during previous generations of Ukrainians. A myth is viewed as emotionally attractive logic-and-image symbolic construction which is per-

ceived as a real one just due to the fact of its existence and, actually, substitutes the reality and remains a suitable one for its perception and usage by young people in the form of explanatory model. An assumption is brought out that myths are inherent to fill-in certain «gaps» or «hollows» in their world outlooks, absence of own opinion and creeds, therefore following the logic of myths recalls dependence of a public opinion and a group-pressure.

Illustrated by experimental data received by the author the myth-reflection in the political consciousness of the youth was traced, as well as their relationship with their political behavior. The research enabled to summarize that contemporary young people possesses a creative potential and is oriented to preserve their own values and individuality, as well as their spiritual satisfaction and development. Conceptions on democratic society is quite blurred among young people due to lack of clear way-marks and criteria and also the young people are tended to see Ukraine as a rich and powerful state with high level of living standards, where one can trace a cornucopia myth. The actuality of a hero-myth or an unappealable savior is illustrated by fact, that the expectations and intentions of the young people as regard to their certain and concrete actions are characterized by a hope to change the life in the country combined with the absence of intentions to apply their own efforts.

At the same time the readiness to demonstrate concrete forms of participation in the electoral campaign is stimulated largely by a material interest, where one can trace a «the money talks» myth.

A conclusion have been made that structuring a reality gives space for manipulations, including political ones; a myth brings a special spiritual sense to the events and makes human intentions actual and that is why can inspire motivate; a myth needs to have its apologets who can share it; a myth creates communicative system of senses, values and targets; myths reflect emotionally sensitive and basically approvable modes of behavior.

Key words: political consciousness, myths, political myths, motives of political behavior, motivation of political participation.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2016